

Česká zemědělská univerzita v Praze
Institut vzdělávání a poradenství
Katedra profesního a personálního rozvoje

**Podíl učitele praktického vyučování na zvyšování
motivace a zájmu o obor**

Bakalářská práce

Autor: Ilona Drexlerová

Vedoucí práce: Mgr. PhDr. Marie Hanušová

2017

Zadávací list

Zadávací list

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Podíl učitele praktického vyučování na zvyšování motivace a zájmu o obor vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů. Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby. Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí. Jsem si plně vědoma, že na moji bakalářskou práci se vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o autorském právu, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odstavce 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. PhDr. Marii Hanušové za odbornou pomoc a čas věnovaný mé práci.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „*Podíl učitele praktického vyučování na zvyšování motivace a zájmu o obor*“ je zaměřená na úlohu učitele praktického vyučování a jeho vliv na žáky, kteří se připravují na budoucí povolání. Průzkum byl proveden v Středním odborném učilišti gastronomie, U Krbu v Praze 10. Hlavní část práce je zacílená na žáky tříletých oborů kuchař. Osloveny byly první, druhé a třetí ročníky. Jako metoda pedagogické diagnostiky byla použita metoda dotazníkového šetření a metoda rozhovoru. Na základě průzkumu bylo zjištěno, že podíl učitele odborného výcviku na motivaci a zájmu o obor je většinou žáků vnímán pozitivně. Z bakalářské práce vyplynulo, že žáci vnímají učitele odborného výcviku jako odborníka ve své profesi, který je vede k dalšímu profesnímu rozvoji. Také účast na odborných soutěžích pod vedením učitele odborného výcviku je žáky velmi kladně hodnocena. Jako nedostatek je vnímána malá komunikace mezi učiteli odborného výcviku a učiteli odborných předmětů. Žáci rovněž postrádají účast svého učitele na odborných exkurzích. Z celkové analýzy však vyplývá, že učitel odborného výcviku vychovává žáky k profesnímu rozvoji a dalšímu vzdělávání.

Abstract

Bachelor thesis called „*Teacher's participation on increasing of the motivation and interest in the field*“ is focused on teacher's role and his influence on students preparing for their future profession. The research was conducted at the secondary vocational school of gastronomy U Krbu, Prague 10. The main part of this thesis is targeting on students of three-year field of study of cooking. All three classes were adressed. Questionnaire and interview were used as a method of the educational diagnosis. Based on a research, the participation of the teacher is perceived positively by the students. This thesis suggests that students perceive their teacher as a professional in his field who leads them to further professional increase. Students also positively rate participation in professional competitions. As an insufficiency is seen small communication between teachers of the vocational training and teachers of the vocational subjects. Students are also missing teacher's involvement on special field trips. Based on a total analysis, the teacher of the vocational training is raising students to professional increase and further education.

Úvod	7
1. Cíl práce	8
2. Historie a současnost praktického vyučování.....	9
2.1. Historie praktického vyučování	9
2.2. Současnost praktického vyučování	9
2.3. Praktická příprava žáků na budoucí povolání	10
3. Motivace	11
3.1. Vymezení motivace.....	11
3.2. Motivace k učení	11
3.3. Motivace k práci.....	11
3.4. Faktory pracovní motivace.....	12
3.5. Motivace - podmínka rozvoje schopností	12
3.6. Učitel, žák a motivace	13
4. Osobnost učitele.....	14
4.1. Profesní požadavky na učitele odborného výcviku.....	15
4.2. Sebevýchova a sebevzdělávání učitele odborného výcviku.....	15
5. Osobnost žáka.....	17
5.1. Duševní vlastnosti a rozvoj žáka.....	17
5.2. Rozdíly v osobnostech žáků.....	19
5.3. Praktické vyučování dle školského zákona.....	20
6. Praktická část	21
6.1. Historie a současnost Středního odborného učiliště gastronomie U Krbu.....	21
6.2. Organizace výuky ve Středním odborném učilišti gastronomie U Krbu	23
6.3. Motivace žáků a zvyšování zájmu o obor	24
6.4. Příprava a metody výzkumu.....	26
7. Závěr.....	37
8. Seznam použitých zdrojů	39
9. Seznam obrázků	41
10. Seznam příloh	42
11. Přílohy	43

Úvod

Naše školství se v dnešní době potýká s řadou problémů, které je třeba řešit. Protože i já pracuji jako učitelka odborného výcviku oboru kuchař, rozhodla jsem se zvolit téma *“Podíl učitele praktického vyučování na zvyšování motivace a zájmu o obor“*. Tato práce se zaměřuje na konkrétní školu- SOU gastronomie U Krbu v Praze 10. Tato škola, o které se v této práci rozepisuji, patří k nejprestižnějším učilištím v Praze i České republice. Přesto se i takovéto školské zařízení potýká s nedostatkem žáků, s nedostatkem kvalifikovaných pedagogů, ale hlavně s nezájmem některých žáků o obor. Odborných škol gastronomicky zaměřených po roce 1990 rapidně přibývalo a nyní téměř každé město má své učiliště nebo hotelovou školu. Střední školy svádí boj o žáky a snaží se je motivovat nejrůznějšími způsoby. Kromě motivačních programů školy je velmi důležitá práce pedagogů a jejich podíl na motivaci žáků a zájmu o obor. Zejména role učitele odborného výcviku a učitele odborných předmětů je pro žáky stěžejní. Žáci by měli vnímat tyto pedagogy jako skutečné odborníky ve svém oboru, kteří si touto profesí prošli a chtějí předávat své zkušenosti dál. Pro učitele to však znamená neustálé vzdělávání v oboru, který jde dnes hodně rychle dopředu. Také média, kde se dnes předhání ve vaření herci, zpěváci mají na žáky velký vliv. Žáci většinou vnímají tyto zábavné pořady jako možnost zviditelnit se a být populární. Realita je ovšem jinde a žáci na pracovištích odborného výcviku rychle zjistí, že na prvním místě na cestě k úspěchu je disciplína a tvrdá práce. Vzbudit zájem žáků o řemeslo je v dnešní době nelehký úkol. Cílem této práce je jednak zjistit a porovnat postoje žáků k problematice motivace a zájmu s podílem učitele odborného výcviku, ale také prokázat, že pokud je žákům poskytnuta kvalitní odborná výuka, stoupá tím motivace k dalšímu učení a snaha rozvíjet se v dané oblasti. V této práci jsou zpracované poznatky a získané informace, které mohou být nápomocny kolegům v oblasti motivačních programů. V práci jsou zpracované i návrhy na řešení některých nedostatků týkající se především zlepšení komunikace mezi učiteli.

1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit a porovnat:

1. Názory žáků na úlohu učitele odborného výcviku
2. Míru motivace u žáků
3. Zhodnocení práce učitelů odborného výcviku a jejich podíl na motivaci žáků a jejich zájmu o obor
4. Zájem žáků o gastronomické soutěže, odborné přednášky a kurzy
5. Organizační formy odborného výcviku
6. Představy žáků o budoucí profesi a dalším profesním rozvoji
7. Kolik žáků počítá s touto profesí na celý život
8. Celkový pohled žáků na roli učitele odborného výcviku

Samostatné kapitoly zahrnují:

Informace o škole

Charakteristiku žáků a učitelů oboru kuchař

Různé organizační formy odborného výcviku

Dotazníkové šetření, rozhovory

Zhodnocení šetření

2. Historie a současnost praktického vyučování

1.1. Historie praktického vyučování

„Dočkáme se návratu mistrů řemesel?“

Mistrovská zkouška byla v Čechách velmi uznávaná a postavení mistrů bylo velmi oceňované. *Mistři řemesel* byli mezi živnostníky na stupínku nejvyšším. Historicky nejvíce známá je řada postupného vývoje učeň - tovaryš - mistr. Oslovení *mistře* mohl získat jen člověk, který skutečně prošel touto vývojovou řadou a měl příslušnou několikaletou praxi. Byl uznávaným odborníkem a váženým člověkem, ať už se jednalo o živnostníka cechu bednářů, obuvníků nebo krejčích. Lidé na vesnicích, ale i ve městech se bez těchto *mistrů* svých oborů jednoduše neobešli. Bohužel v 50. letech, kdy komunistický režim zlikvidoval živnostenské podnikání, byl tento vývoj přerušen a dosud neobnoven. (Učitelství noviny, 8/2014, roč. 117).

1.2. Současnost praktického vyučování

V současné výchovně vzdělávací soustavě, která se týká přípravy na budoucí povolání, jsou zahrnuty učební obory dvouleté, postavené na menší náročnosti, tříleté, které jsou ukončeny závěrečnou zkouškou a čtyřleté, ukončené maturitní zkouškou. (Holakovský a kol., 2002). V současné době se diskutuje v řadách expertů v oblasti odborného školství o znovuzavedení tzv. *mistrovské zkoušky* a obnovení titulu *mistr řemesel*. Návrhy se dotýkají i dalších *mistrovských* pojmů používaných v minulosti. Podle bývalého ministra školství, který prosazoval záměr obnovit u vybraných oborů tuto *mistrovskou zkoušku*, by tato zkouška garantovala větší profesní kompetentnost a způsobilost. Také by dle jeho názoru mohla nahradit dosavadní neúspěšnou maturitu ve čtyřletých oborech a měla by být dostupná absolventům tříletých oborů např. zámečnick, pekař, kuchař, apod. Jde však o návrhy, které jsou zatím pouze v jednání. (Učitelství noviny, 8/2014, roč. 117).

1.3. Praktická příprava žáků na budoucí povolání

Praktická příprava žáků by měla navazovat na teoretické znalosti z odborných předmětů, bez kterých se nelze obejít. Poznatky z těchto teoretických vyučovacích jednotek zaručují schopnost aplikovat je v praxi a využít je i pro budoucí povolání.

V odborném výcviku tedy spočívá praktická příprava žáků na budoucí profesi. V odborném výcviku se žáci učí všem dovednostem učebního oboru, tak, aby odpovídaly samostatné pracovní činnosti. Požadavky na přípravu jsou součástí charakteristiky učebního oboru, v učebním plánu a osnovách předmětu. Cílem je vychovat vzdělaného a poctivého odborníka. (Klingora, Volný, 1994).

Žáci po ukončení ZŠ mohou vykonávat praktické vyučování (odborný výcvik) v těchto zařízeních:

Střední odborné učiliště - státní, soukromé. Zajišťují celkový systém přípravy, jak teoretický, tak i praktický.

Středisko praktického vyučování - zde je zajišťována pouze praktická příprava.

Odborné učiliště - samostatné instituce, zajišťující přípravu na povolání žákům speciálních škol.

Pracoviště praktického vyučování - zde žáci konají individuální odborný výcvik v různých organizacích a firmách, na základě smlouvy se školským zařízením. (Holakovský a kol., 2002).

3. Motivace

Motivace je více hybných momentů v osobnosti a činnosti, tedy to, co pobízí k aktivitě, ať je to aktivita fyzická, či aktivita psychická, nebo to co naopak v jakékoliv aktivitě zabraňuje.

Motivy rozlišujeme vnitřní, vycházející přímo z nás - *impulsy* a vnější, které vycházejí z našeho okolí - *incentivy*.

Motivace udává směr a pobízí k určitému výkonu. (Čáp, Mareš, 2007).

1.4. Vymezení motivace

Motivaci můžeme také chápat jako pomůcku, která nám ukazuje, proč některé úkoly jsou vypracované s precizností (žák byl tedy motivován k preciznímu výkonu), naproti tomu jiné úkoly jsou vypracovány neúplně a s laxním přístupem (žák je sice stejně schopný, ale chybí mu motivace k výbornému výkonu). Žáky tedy můžeme rozdělit na ty, kteří jsou motivováni, a na ty, kteří jak vidno motivaci postrádají. (Lokšová, Lokša, 1999).

1.5. Motivace k učení

Motivace je každopádně nezbytnou částí učebního procesu. Je pro člověka hnacím motorem a aktivátorem. Takto chápaná motivace je tudíž nutným aspektem pro aktivní práci organismu, aby mu učení bylo umožněno.

Je třeba však vymezit míru motivace, neboť motivace neadekvátní (kdy se žák nechá snadněji odvrátit od cílů daných školou) je nežádoucí.

Ideální je tedy najít optimální míru motivace, která má pozitivní vliv na žáka a vede k dosažení cíle. (Homola, 1997).

1.6. Motivace k práci

Jedním z praktických cílů učitele praktického vyučování by mělo být ovlivňování pracovní činnosti žáků, kteří se stávají součástí nějaké pracovní skupiny. Pozice jedince (žáka)

v pracovní skupině značně ovlivňuje míru osobního a pracovního uspokojení, od toho se odvíjí i pracovní úsilí, vztah ke spolupracovníkům a nepochybně i celkový rozvoj vztahu k budoucímu povolání. Proto, aby se jedinec (žák) dobře začlenil do pracovního procesu a do kolektivu, jehož součástí jsou instruktoři, ale i řadoví pracovníci, velmi záleží na složení a charakteru skupiny a na celkovém klimatu ve skupině. Zdroje motivace k práci jsou velmi podobné jako zdroje k motivaci obecně. Mohou to být potřeby, postoje, zájmy, hodnoty, avšak v rámci pracovního procesu nabývají jiného charakteru. Motivační faktory, které ovlivňují pracovní chování jedince, v našem případě žáka jsou pro učitele praktického vyučování, neboť je mohou využívat ke správnému zařazení žáka a vytváření pocitu uspokojení z pracovní činnosti.

1.7. Faktory pracovní motivace

Peněžitá odměna - je významný faktor, neboť peníze umožňují uspokojení většiny potřeb. Pro žáky odborných škol jsou to navíc často první peníze, které si sami vydělají.

Druh vykonávané práce - hodně záleží na osobnosti a charakterových vlastnostech žáka, je-li schopen zhodnotit jednotlivé druhy práce a seřadit je podle toho, jaký stupeň uspokojení při jejich vykonávání pociťuje.

Pracovní prostředí - velký vliv na žáka má i kultura a hygiena pracoviště, organizace práce a příjemné klima.

Přesvědčení o smyslu vykonávané práce - jedinec (žák) se podílí, i když v menší míře na konečném výsledku nebo produktu. Proto je nutné ho seznámit s jeho vlastní pracovní náplní a ujistit ho o významu jeho práce, o tom, že je součástí pracovního kolektivu. (Čížková, Vavrdová, 1991)

1.8. Motivace - podmínka rozvoje schopností

Rozvoj schopností je přímo podmíněn dobrou motivací. Její úroveň a kvalita rozhoduje o tom, jak žák bude dále využívat svých schopností. Pokud se zabýváme motivací ve vzdělávání a výchově, pohlížíme na ni ze dvou úhlů:

a) jako prostředek smysluplnosti učení žáků = motivace ve výuce

b) jako samostatný cíl působení školy na žáka = rozvoj motivace

Prakticky však tuto dvojí motivaci nemůžeme při učení a výchově příliš oddělovat, jelikož stále nová motivace z velké části záleží na rozvoji osobnosti, interakci a také na optimální výši motivace. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989).

1.9. Učitel, žák a motivace

Žák a učitel mají mezi sebou vztah, ve kterém probíhají nejrůznější interakce. Vzájemně od sebe něco očekávají, vzájemně se vnímají, jeden druhého hodnotí. (Hrabal, Pavelková, 2010).

Nelze uplatnit všechny varianty motivačního působení na žáky, ale určité základní druhy vyučování z hlediska organizace je možno vybrat.

a) pokusit se navodit problémovou situaci = žáci řeší problém

b) vytvořit soutěživou atmosféru = žáci soutěží, uplatňují sociální potřeby

c) žáci vystupují každý sám za sebe, např. písemná práce = potřeba úspěchu

(Hrabal, Man, Pavelková, 1989).

Samotné výsledky žáků nejsou jen cílem v práci učitele, působí zde další vnitřní i vnější vlivy, které jsou učitelem neovlivnitelné nebo ovlivnitelné jen zčásti. Učitel s nimi však musí počítat, chce-li svůj jedinečný individuální vliv hodnotit objektivně.

Jednou z možností, jak zjistit podíl učitele na výkon a motivaci je porovnání výkonu žáků jednoho ročníku, a to opakovaně, po určité době (např. 6 měsíců). Je vhodné zařadit stejný učební celek. (Hrabal, Pavelková, 2010).

Podle I. Lokšové a J. Lokši (1999) má učitel uplatnit vždy optimální způsoby motivace, jak vnější, tak i vnitřní, zejména za účelem dobrého rozvoje osobnosti žáka. Při motivování žáka je také velmi důležité zohlednit věk žáka a cíl vyučování.

4. Osobnost učitele

„V málokteré jiné profesi hrají charakteristiky osobnosti zúčastněných subjektů tak velkou roli, jako je tomu v případě učitelů. Již u antických učenců se vytyčovaly požadavky na žádoucí rysy osobnosti učitelů a tyto snahy byly formulovány J. A. Komenským a dalšími pedagogy - teoretiky.“ (Průcha, 2002, str. 188).

Učitelství je v podstatě kulturní přenos znalostí, poznatků, zkušeností, ideálů, které zajišťují spojitost členů společnosti.

Z psychologického pohledu osobnost vnímáme jako samostatnou jednotku, která má jasně vytyčený cíl.

Osobnost učitele je však pod větším tlakem, co se týče jak úrovně chování, etiky, celkovým přehledem kulturním i politickým. (Nelešovská, 2005).

Učitel odborného výcviku je stěžejní činitel při záměrném působení na žáky SOU, pro které je odborný výcvik sférou, se kterou se teprve seznamují. V tomto prostředí se vyskytuje řada dalších aspektů, které působí na žáky nově, a které musí žáci postupně vstřebat. (Macák, 1986).

Učitelé odborného výcviku i vychovatelé v SOU obvykle pracují s žáky ve věku 15 - 18 let, tedy v období *pubescence*. Vedení těchto žáků je velmi výrazně vymezeno jejich věkovými rozdíly a zvláštnostmi.

V některých případech dokáže žák kriticky zhodnotit své zápory i klady, dát si krátkodobý cíl a vymezit si dráhu k jeho dosažení. Neodmítá rady autorit (dospělých), ale přesto si chce sám zvolit autoritu, od které rady přijme. A právě zde nastupuje úloha a osobnost učitele odborného výcviku jako vzor a autorita. Závisí na tom, jak dopadl učitel odborného výcviku v kritickém hodnocení žáka. Pokud hodnocení dopadlo negativně, často se stává, že žák se snaží nepodlehnout vlivu učitele odborného výcviku, někdy se vyhrotí i vzájemný konflikt. V opačném případě, kdy žák vyhodnotí učitele odborného výcviku kladně, ochotně mu naslouchá, má k němu důvěru a nechá se jím vést. (Čížková, Vavrdová, 1991).

1.10. Profesní požadavky na učitele odborného výcviku

„Učitelé se vyvíjejí tak, že postupují skrze několik dosti dobře předpověditelných a kvalitativně odlišných etap, tj. od statusu začátečníka (novice) k statusu experta.“ (Průcha, 2002, str. 192).

Učitel odborného výcviku (dříve *mistr* odborného výcviku) je pojem již dávno známý ze školní i podnikové praxe, ať už žáci pracují přímo pod vedením učitele odborného výcviku nebo pod instruktorem. Měl by být skutečným *mistrem* řemesla více než učitelem. (Učitelské noviny, 8/2014, roč. 117).

Učitel odborného výcviku (praktického vyučování) a jeho kvalifikace je jedním z hlavních faktorů výchovně vzdělávacího procesu. Měl by to být především odborník z praxe a také dobrý vychovatel.

Měl by mít nezbytnou autoritu, která je založena na odbornosti, zručnosti, ale i na schopnosti vysvětlit a naučit praktické dovednosti.

Dnešní kvalifikační složky potřebné pro výkon povolání učitele odborného výcviku jsou následující:

Středoškolské, popř. vysokoškolské vzdělání v odpovídající charakteru odborného výcviku

Výborná znalost oboru

Znalost nových technologií, postupů, zařízení provozoven, apod.

Odpovídající praxe v oboru

Kladný vztah k dospívajícím žákům

Chuť k dalšímu odbornému vzdělávání

(Kříž, 2010).

1.11. Sebevýchova a sebevzdělávání učitele odborného výcviku

Každá profese výchovně vzdělávacího charakteru si žádá duševní i fyzickou kondici. Učitel praktického vyučování vykonává výchovně vzdělávací působení na žáky ve specifických podmínkách. Pracovat s dospívající mládeží, je velmi náročné na pohotovost

učitele, jak na myšlenkovou, tak i na jazykovou a vybavovací. Reakce učitele praktického vyučování ve výchovných a zároveň vzdělávacích situacích musí být rychlé, ale měly by respektovat věkové a individuální vlastnosti žáka. Činnost zacílená k sebevýchově a k sebepoznání má kladný význam pro získání objektivních poznání o sobě jako o učiteli, ale také pozitivně ovlivňuje psychiku, dává možnost získat zdravé sebevědomí a motivaci k uvědomění smyslu práce učitele praktické výchovy. Do pojmu sebevýchova zahrnujeme i sebezvzdělávání. Učitel praktického vyučování, chce-li si udržet úroveň odborníka ve svém oboru, nemůže vycházet jen ze zkušeností a znalostí, které získal při vlastní přípravě na povolání. Měl by tedy vyhledávat příležitosti k dalšímu vzdělávání, např. návštěvami odborných kurzů, přednášek nebo studiem odborné literatury.(Klingora, Volný, 1994).

1.11.1. Možnosti sebezvzdělávání učitelů odborného výcviku

Od roku 2015 má každý učitel odborného výcviku v oboru gastronomie i dalších oborech možnost využít projektu „Stáže ve firmách“. Ten zprostředkuje právě středoškolským pedagogům krátkou stáž, která je zaměřená na zvyšování kvality výuky na středních školách. Projekt realizuje Fond dalšího vzdělávání (FDV). Cílem projektu je podpora vzdělávání pedagogických pracovníků středních škol. Učitelé si prostřednictvím praktické stáže mohou zvýšit odborné kompetence a znalosti ve svém oboru. Získají i nové kontakty, seznámí se s novými trendy a inovacemi v oboru. Nové poznatky pak mohou uplatnit ve výuce a zlepšit tak znalosti a dovednosti budoucích absolventů. (www.msmt.cz, 2015).

5. Osobnost žáka

„Puberta je obdobím pohlavního dospívání a nového začleňování osobnosti do společnosti. Je to období pronikavých změn ve vývoji osobnosti a značných problémů v rodinné a školní výchově.“ (Čáp, Mareš, 2007, str. 232)

Období dospívání je také obdobím učení, pochopit a proniknout do psychiky tohoto věkového stupně je proces dlouhodobý a vyžaduje odborné poznatky a zkušenosti. V tomto období se vyvíjí celá žákova osobnost, jak po duševní stránce, tak i po tělesné. Přicházejí nové zájmy, vyšší stupeň vnímavosti, citové výkyvy, touha po samostatnosti a někdy až příliš vysoká sebedůvěra. Často se střídají období velké aktivity s obdobím útlumu, náladovosti. Všechny tyto okolnosti by měl učitel praktického vyučování respektovat, snažit se o pochopení žáka a vyvarovat se výchovných omylů. Učitel praktického vyučování by neměl tvrdě prosazovat svůj názor vůči žákům, nevnucovat svou autoritu, ale prosadit si ji svým chováním. Tato fáze je pro žáky velice důležitá, žák řeší, čím vlastně ve skutečnosti je a čím by chtěl být. Časté jsou u žáků představy - iluze, že je jiným, než ve skutečnosti a podle toho se také chová. Žák má potřebu být dospělý a vyžaduje zacházení jako s dospělým. Avšak dospělý není a pouze napodobuje dospělé. Chybí mu sebereflexe, nemá schopnost dívat se na sebe pohledem svého okolí. Další potřebou je potřeba nových dojmů, která někdy vyústí ve velmi neuvážené činy. Potřeba seberealizace je v tomto období velmi výrazná, žák na sebe chce strhnout pozornost tím nejrůznějším způsobem. Také potřeba citové odezvy je velmi intenzivní, naopak potřeba jistoty je opomíjena, žák ji nepřikládá velký význam. (Klingora, Volný, 1994).

1.12. Duševní vlastnosti a rozvoj žáka

Osobnost dospívajícího charakterizují hlavně duševní vlastnosti jako: charakter, temperament, potřeby, zájmy, volní vlastnosti a schopnosti. V tomto období se tyto vlastnosti dále rozvíjejí, upevňují, mění a utvářejí nově vznikající osobnost. (Klingora, Volný, 1994).

1.12.1. Charakter

Charakterem nazýváme znaky chování, které jsou typické pro chování určitého jedince a vyjadřují jeho vztah k okolí. Žákům v dospívajícím věku je třeba připomínat, že je třeba poznávat více různých lidí, naučit se respektovat je, mít úctu k jejich práci, dovednostem a tím se zároveň učili i úctě a respektu sami k sobě. Učitel praktického vyučování může žákům posilovat sebevědomí, pochvalou, když se jim v práci něco podaří, zejména těm žákům, kteří mají sklony pocítům podceňování sebe sama.

1.12.2. Temperament

Učitel praktického vyučování musí věnovat značné úsilí usměrňování temperamentu svých žáků, neboť temperament se u některých žáků projevuje i negativně s agresivními příznaky. V období dospívání se často projevuje *cholrický typ* temperamentu, který je výbušný, neovladatelný. *Sangvinický typ* v tomto věkovém stupni většinou reaguje přiměřeně, zvládá překážky, lépe se soustředí. *Flegmatický typ* žáka je klidný, nedá se při práci rušit, je vyrovnaný, někdy až lhostejný. Naopak typ dospívajícího *melancholika* je plachý, citlivý, vyžaduje laskavý přístup pedagoga.

1.12.3. Schopnosti

Rozvojem schopností žáků se musí učitel praktického vyučování důkladně zabývat, neboť směřuje ke kvalitní pracovní činnosti v budoucí profesi. Vlohy jsou základem schopností. Schopnosti, ačkoli mohou částečně navazovat na vrozené vlohy, se musí rozvíjet a to především v učebním procesu. Silný a trvalý vztah k nějaké činnosti (práci) se stává zálibou a takový žák má obvykle výraznější schopnosti spojené s tímto druhem práce. V tomto popisu struktury osobnosti žáka se objevují některé faktory, které jsou významné pro budoucí povolání. Pracovní činnost je soubor mnoha schopností, vědomostí i dovedností. Nutné je respektovat to, že vlohy nemusí být nutně schopnostmi, chybí-li cvičení, vloha zůstává nevyužita. Ne každou schopnost je možné vycvičit, není-li vrozená vloha- nemůže být schopnost. A ne každá schopnost bude dosažena na libovolné úrovni. Vlohy jsou u každé osobnosti jiné.

1.12.4. Volní vlastnosti

Pro budoucí povolání žáků odborných škol a učilišť je upevňování volního jednání velmi důležité. Volní vlastnosti jako je uvědomělost, sebeovládání energičnost, vytrvalost, rozhodnost jsou nezbytné pro úspěšnou profesní dráhu. Žákům této kategorie chybí zejména rozhodnost. Je to dáno jejich nejistotou v pracovním postupu, jelikož nemají dostatek zkušeností. Velmi podstatné je pro žáky ve vlastním jednání i sebeovládání. Učí se respektu k druhým, znamená to pro ně přinutit se k rozhodnutí, učí se překonávat strach, tlumit nežádoucí projevy. Energičnost budou potřebovat k překonávání překážek, které brání jejich volnímu jednání.

1.13. Rozdíly v osobnostech žáků

Vliv na odlišnou strukturu osobnosti žáka jsou různé. Učitel praktického vyučování může být vystaven situaci, že mu bude přidělen žák, pro kterého nebudou v praktické přípravě ideální podmínky. Vývoj osobnosti žáka může být ovlivněn podmínkami jak sociálními, tak i biologickými. Sociální podmínky - společenské prostředí, kde žák vyrůstá a žije, a které velmi ovlivňuje jeho charakterové rysy. Nevhodné sociální prostředí je příčinou nevhodného vývoje osobnosti, u žáka je to především špatná výchova. Velkou roli hraje důležitý sociálně psychologický faktor - strádání - deprivace, hlavně v oblasti citů. V oblasti tělesné a duševní jsou to nejruznější vady a poruchy, často způsobují u mladistvých pocit méněcennosti. S oběma kategoriemi žáků však musí učitel praktického vyučování umět pracovat, nedělit je na hodné a zlé nebo dobré a špatné. Učitel by měl jednat s jakýmkoliv žákem vždy slušně a využít všech vhodných pedagogických metod a pomůcek, nenechávat bez povšimnutí citové reakce, prostě využít celou sílu své osobnosti.(Klingora, Volný, 1994).

„V životě osobnosti má význam jak její stálost, tak změna. Od člověka s dobrým chováním a výkonem, s příznivými postoji a vlastnostmi očekáváme, že bude takový nadále, přejeme si, aby byl „spolehlivý a stálý“ - v rodině a v kamarádství či přátelském vztahu, ve škole či zaměstnání, ve společnosti. Stálost, stabilita, konzistence osobnosti jsou důležité společensky i z hlediska jedince a jeho zdravého života.“(Čáp, Mareš, 2007, str. 348).

1.14. Praktické vyučování dle školského zákona

Vzdělávání ve střední škole se dělí na výuku teorie, praktické vyučování a mimoškolní výchovu. Praktické vyučování se dále dělí na odborný výcvik, cvičení, učební praxi, odbornou a uměleckou praxi a sportovní přípravu, a to dle jednotlivých oborů vzdělání.

„Praktické vyučování se uskutečňuje ve školách a školských nebo na pracovištích fyzických nebo právnických osob, které mají oprávnění k činnosti související s daným oborem vzdělávání a uzavřely se školou smlouvu o obsahu a rozsahu praktického vyučování a podmínkách pro jeho konání.“ (Školský zákon §65 Organizace středního vzdělávání).

Ustanovení zákoníku práce, která upravují pracovní dobu, péči a podmínky pro mladistvé se vztahují na žáky při praktickém vyučování. Při praktickém vyučování jsou žáci pod dohledem nebo přímým dozorem osoby s odbornou způsobilostí dle právního předpisu. (www.msmt.cz, 2015)

6. Praktická část

V praktické části jsem se zaměřila na žáky a učitele Středního odborného učiliště gastronomie, U Krbu Praha 10 Malešice, kde sama pracuji. Vycházím jak z vlastních zkušeností učitelky odborného výcviku tříletých oborů, tak i ze zkušeností kolegů a vedení školy. Dotazníkové šetření, rozhovor i diskusi jsem též uskutečnila na této škole.

1.15. Historie a současnost Středního odborného učiliště gastronomie U Krbu

1.15.1. Historie Středního odborného učiliště gastronomie U Krbu

Škola byla založena v roce 1886, v roce 2016 oslavila 130. výročí založení. Ve svém prvopočátku byla tzv. školou pokračovací. Jako první však byla zaměřena na gastronomii - byla to škola číšnická, nejprve nazývaná výčepnická. V pozdějších dobách se škola měnila, slučovala s jinými školami, měnila své názvy, ale vždy se držela pouze výuky gastronomických oborů.

1.15.2. Současnost Středního odborného učiliště gastronomie U Krbu

Současná podoba školy je samozřejmě moderní, škola je držitelem několika prestižních ocenění. Vysokou kvalitu výuky zajišťují jak velmi dobře vybavené učebny pro teoretické vyučování, tak i odborné učebny pro výuku předmětů Stolničení, Výroba pokrmů nebo Cukrářská výroba. V roce 2014 získala škola *Certifikát stvrzující vysokou kvalitu v oboru gastronomie*, který uděluje Asociace kuchařů a cukrářů České republiky. Škola spolupracuje s gastronomickými odborníky, pořádá odborné kurzy a školení, kterých se mohou účastnit nejen žáci, ale i učitelé odborného výcviku a odborných předmětů.

1.15.3. Charakteristika oborů

Na naší škole probíhá výuka tříletých oborů vzdělání s výučním listem kuchař, číšník a cukrář, dále pak čtyřletých oborů s maturitní zkouškou Gastronomie a Podnikání.

Kuchař (65-51-H/01)

Žáci se připravují na práci v gastronomii, která souvisí s výrobou jídel. Žáci se seznamují se surovinami a osvojují si moderní technologické postupy a metody ve výrobních střediscích, seznamují se i s prací, která souvisí s prodejem.

Číšník (65-51-H/01)

Žáci se připravují na práci v gastronomii související s prodejem jídel a nápojů. Žáci si osvojují i nejnovější trendy v obsluze hosta. Hlavní důraz je kladen na výchovu k ochotě a dobré komunikaci u každého typu zákazníka.

Cukrář (29-54-H/01)

Obor připravuje žáky především pro výrobu cukrářských výrobků, žáci si osvojují základní postupy, nové trendy výroby v menších i velkých cukrářských provozech.

Gastronomie (65-41-L/01)

Obor má za cíl připravit žáky na pozice v gastronomických provozech, především pro hotely a restaurace, do oblasti odbytu a marketingu.

Podnikání (65-41-L/51)

Jedná se o nástavbové studium určené pro absolventy tříletých oborů.

1.15.4. Uplatnění absolventů

Absolventi školy nacházejí uplatnění v oboru zejména díky praktické výuce, která se odehrává ve špičkových hotelech a restauracích v Praze. Uplatňují se ve velkých, středně velkých i malých provozech v oblasti stravovacích služeb nebo mohou podnikat v gastronomii. V současné době hojně využívají možnosti pracovat v zahraničí, zejména v zemích Evropské unie. Kuchaři, číšníci a cukráři, na které se především soustředí tato práce, jsou tedy středoškolsky vzdělaní pracovníci s výučním listem, tedy s odborným vzděláním a kompetencemi k profesionálnímu výkonu povolání.

1.16. Organizace výuky ve Středním odborném učilišti gastronomie U Krbu

Teoretická výuka a odborný výcvik se střídají v týdenních cyklech. Odborný výcvik je žáky vykonáván v Praze, především v předních pražských restauracích a hotelech nejvyšší úrovně. Proto jsou také žáci vedeni k profesionálnímu vystupování, úpravě zevnějšku a vkusnému oblékání. Vzdělávání obsahuje odbornou složku i všechny složky vzdělávání v návaznosti na vědomosti a dovednosti, které žáci získali na základní škole. Kromě pražských hotelů a restaurací, kde žáci vykonávají odborný výcvik má škola k dispozici několik Středisek praktického vyučování, např. v hotelu Hilton a Intercontinental, kde je učitel odborného výcviku přítomen po celou dobu vyučovací jednotky. Menší část žáků vykonává odborný výcvik ve školní kuchyni, ve školní kavárně a ve školní cukrárně, kde zajišťují stravování a obsluhu pro pracovníky a žáky školy pod vedením učitelů odborného výcviku. Zde se také odehrávají takzvané *Dny třídy*, které mají za cíl udržovat dobré klima v jednotlivých třídách. Celý den tráví třída se svým třídním učitelem, chodí na výlety a po návratu si sami připraví tabuli a společně poobědvají. Obsluhují je jejich spolužáci, kteří mají odborný výcvik ve školní kuchyni a ve školní kavárně. Tyto aktivní dny jsou mezi žáky velmi oblíbené a jeví se jako dobrý nápad pro zpestření výuky.

1.16.1. Přímý odborný výcvik

Forma přímého odborného výcviku probíhá pro menší počet žáků, kteří pod vedením učitele odborného výcviku tento vykonávají ve školní kuchyni, cukrářské dílně a ve školní kavárně. Tato přímá výuka je organizována maximálně pro pět žáků. Výhodou je jistě neustálá přítomnost učitele odborného výcviku, který má prostor a čas na žáky, na vysvětlení, nácvik a procvičování probírané látky. Přítomnost učitele také zajišťuje dodržování všech hygienických a bezpečnostních předpisů. Nevýhodou naopak je určitá jednotvárnost práce, žáci nemají možnost střídání směn apod. Do této výuky zařazujeme v našem středním odborném učilišti většinou žáky 1. ročníků nebo žáky, kteří nestačí pracovnímu tempu na smluvních pracovištích, popř. mají jiné specifické problémy.

1.16.2. Odborný výcvik na smluvních pracovištích

Na smluvních pracovištích vykonávají žáci odborný výcvik pod vedením zkušených instruktorů, kteří mají letité zkušenosti v oboru. V našich smluvních podmínkách je pevně stanovena odpovědná osoba pro každý obor, která zodpovídá za průběh odborného výcviku pracovišti. Učitel odborného výcviku dochází na pracoviště pokud možno denně, dohlíží na docházku žáků, dodržování pracovní doby žáků, vede evidenci do deníků odborného výcviku, komunikuje s žáky a instruktory, provádí zkoušení žáků z probíraného učiva apod. S instruktory společně provádí hodnocení žáků. Výhody těchto pracovišť, která jsou všechna na velmi vysoké úrovni, spočívají v tom, že nabízí žákům přehled o moderní gastronomii, možnost pracovat s nejlepšími surovinami, pracovat s moderními stroji a zařízeními. Nevýhoda je bohužel v tom, že učitel odborného výcviku nemůže být přítomen celý den.

1.16.3. Odborný výcvik na střediscích praktického vyučování

Odborný výcvik na střediscích praktického vyučování probíhá podobně jako na smluvních pracovištích. Jedná se o velké hotely, kde žáci vykonávají odborný výcvik na různých střediscích hotelu pod vedením instruktorů. Rozdíl je pouze v přítomnosti učitele odborného výcviku, který má na středisku praktického vyučování svou pracovní kancelář a má tudíž možnost celodenní kontroly žáků, což je velká výhoda. Další výhodou těchto pracovišť je možnost střídání žáků na různých úsecích hotelu.

1.17. Motivace žáků a zvyšování zájmu o obor

Střední odborné učiliště gastronomie U Krbu nabízí žákům mnoho programů pro rozvoj odborných znalostí, které mohou žáci uplatnit v budoucí profesi. Škola pořádá odborné kurzy s nejrůznější tematikou např. barmanský kurz, baristický kurz, kurz vyřezávání ovoce, kurzy cizích kuchyní, kurzy dezertů apod. Každý kurz je zakončen platným certifikátem, který lze uplatnit při hledání zaměstnání. K dalším a velmi vyhledávaným akcím školy patří tzv. *Kluby* neboli besedy s odborníky. Ty se setkávají s velkým zájmem žáků, někdy se musí vypsát i více termínů. Žáci mají možnost popovídat si se známými osobnostmi gastronomie, které jsou dnes již díky médiím celebritymi, ale často jsou to

úspěšní absolventi našeho Středního odborného učiliště. Tento fakt je pro žáky velmi motivující. Jejich vyprávění je velice poutavé a zábavné a pochopitelně pro naše žáky cenné, aby si uvědomili, že cesta k úspěchu není vždy jednoduchá. Další samostatnou kapitolou jsou odborné soutěže, kterých se naše Střední odborné učiliště hojně účastní, dokonce se dá říci, že nevynechává žádnou příležitost soutěžení, jak v rámci republiky, tak i v zahraničí. Tyto gastronomické soutěže dávají škole dobré jméno a každá účast žáků je posunutím vpřed. Na soutěžích jsou žáci hodnoceni odbornou porotou složenou z největších odborníků v gastronomii. Žák se vždy připravuje na soutěž pod vedením svého učitele odborného výcviku. Je to časově velmi náročná práce, vše musí být pečlivě nacvičeno, žák musí úzce spolupracovat se svým učitelem odborného výcviku. Učitel odborného výcviku musí velmi motivovat žáka, přesvědčit ho, že soutěžit a reprezentovat školu má smysl a celkově ho podporovat, neboť na soutěži jde i o souboj nervů. Pokud žák uspěje, je to pro něj motivace k další práci, stejně tak pro učitele. Z vlastní zkušenosti mohou říci, že v období přípravy na soutěž se vytváří mezi učitelem praktické výchovy a žákem silná vazba. Škola pořádá i samostatné školní soutěže, kde žáci měří odborné dovednosti se svými spolužáky přímo na půdě školy. Vždy je přizvána odborná porota, která se stává ze známých osobností světa gastronomie. Také přítomnost médií je při školních soutěžích velmi zajímavým prvkem. Tyto soutěže jsou součástí *Dnů otevřených dveří*, potencionální žáci a rodiče mají tak možnost vidět, že se na této škole nezahlí. *Dny otevřených dveří* se konají v SOU gastronomie U Krbu poměrně často, aktivně se jich účastní učitelé i žáci. Žáci pod vedením učitelů odborného výcviku připravují občerstvení formou rautu pro hosty a návštěvníky. V hlavní budově školy jsou vystaveny medaile, vítězné poháry a diplomy ze soutěží, kterých se žáci účastnili. U budoucích žáků a jejich rodičů se toto setkává s velkým zájmem. Škola tímto motivuje už žáky základních škol, kteří se teprve rozhodují o svém budoucím povolání k zájmu o tyto obory. Jak vyplývá z následného průzkumu, *Dny otevřených dveří* jsou na tomto učilišti jednou z nejsilnějších stránek. V neposlední řadě je zde další motivační bonus pro žáky - vybraní žáci již několikrát vystupovali v televizních pořadech zaměřených na gastronomii.

1.17.1. Motivace pro učitele k dalšímu profesnímu rozvoji

Střední odborné učiliště gastronomie U Krbu nabízí také učitelům odborných předmětů a učitelům odborného výcviku mnoho příležitostí k profesnímu rozvoji. V tomto Středním odborném učilišti, kde žáci vykonávají odborný výcvik na pracovištích nejvyšší úrovně, je velice důležité, aby učitel držel krok s moderními trendy gastronomie. Škola navázala spolupráci s Pražským kulinářským institutem, kde se odehrávají gastronomické odborné kurzy. Na tyto kurzy mají učitelé volný vstup, mohou tak sledovat novinky na gastronomickém poli. Dále škola pořádá nejrůznější zájezdy pro učitele na tuzemské i zahraniční gastronomické veletrhy, na kuchařské olympiády a výstavy. Škola je členem Asociace kuchařů a cukrářů ČR, odebírá různé odborné časopisy, ve kterých mohou učitelé též hledat inspiraci. Střední odborné učiliště gastronomie U Krbu pořádá také pravidelné výměnné pobyty se školami stejného zaměření v SRN, Polsku a na Slovensku, učitelé mají tak možnost vyměňovat si zkušenosti a poznatky s kolegy v zahraničí.

1.17.2. Učitelé praktického vyučování v SOU gastronomie U Krbu

V současné době pracuje ve Středním odborném učilišti gastronomie U Krbu 15 učitelů odborného výcviku, někteří z nich pracují pouze na zkrácený úvazek. Počet žáků v SOU gastronomie je aktuálně 634 včetně čtyřletých oborů *Gastronomie* a dvouletého nástavbového studia *Podnikání*, který má 67 žáků. Tyto obory mají souvislou praxi nebo vykonávají praxi jednou týdně. Převažují však obory tříleté, které vykonávají odborný výcvik v týdenních cyklech. Učitelé odborného výcviku jsou většinou odborníci s dlouholetou praxí v oboru. Je u nich patrná snaha vysvětlit co nejlépe a srozumitelnou formou látku, získávat další nové poznatky, především úzkou spoluprací s instruktory, kteří mají žáky na pracovištích.

1.18. Příprava a metody výzkumu

Jako metoda pro výzkum byla použita metoda dotazníkového šetření a metoda rozhovoru. Dotazníkového šetření se zúčastnila skupina 60 žáků oboru kuchař, který je hlavním předmětem výzkumu, vzhledem k mému pracovnímu zařazení. Bylo vybráno z každého ročníku 20 žáků, chlapců i dívek. Dotazníky byly rozdány v tištěné podobě. Obsahují 20

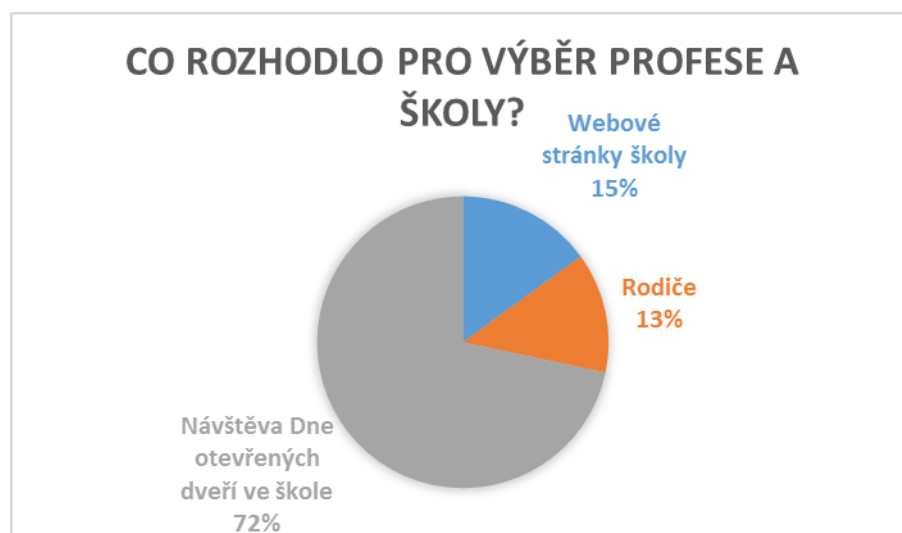
jasně formulovaných otázek. Chlapců je obecně v tomto oboru převaha, proto nemá velký význam v celkovém hodnocení zohledňovat pohlaví žáků. Rozhovor byl veden se skupinkou žáků příbuzných oborů číšník a cukrář, aby byly zjištěny názory a postoje žáků k práci učitelů odborného výcviku všech vyučovaných tříletých oborů vzdělání. Z každého oboru bylo vybráno 10 žáků. Dotazník i otázky k rozhovoru jsou uvedeny v příloze této bakalářské práce.

1.18.1. Dotazníkové šetření, zjištění průzkumu

První část dotazníku se zaměřuje na vybraný obor a školu, v dalších částech dotazníku cílíme již na osobu učitele odborného výcviku a jeho podíl při motivaci a vzbuzení zájmu o obor pohledem žáků.

Dny otevřených dveří ve Středním odborném učilišti gastronomie U Krbu se konají v pravidelných intervalech a jsou hojně navštěvované žáky ZŠ a jejich rodiči. Učitelé mají v tento den přiřazený svůj úsek, kterým provádí zájemce o studium. Dny otevřených dveří provází bohatý program. Školní odborné soutěže, které se zařazují na *Den otevřených dveří*, jsou silně motivační a setkávají se s velkým zájmem. Většina dotazovaných žáků (72%), se rozhodla pro studium na tomto SOU právě po návštěvě *Dne otevřených dveří*, viz obrázek 1.

Obrázek 1 - výběr profese a školy

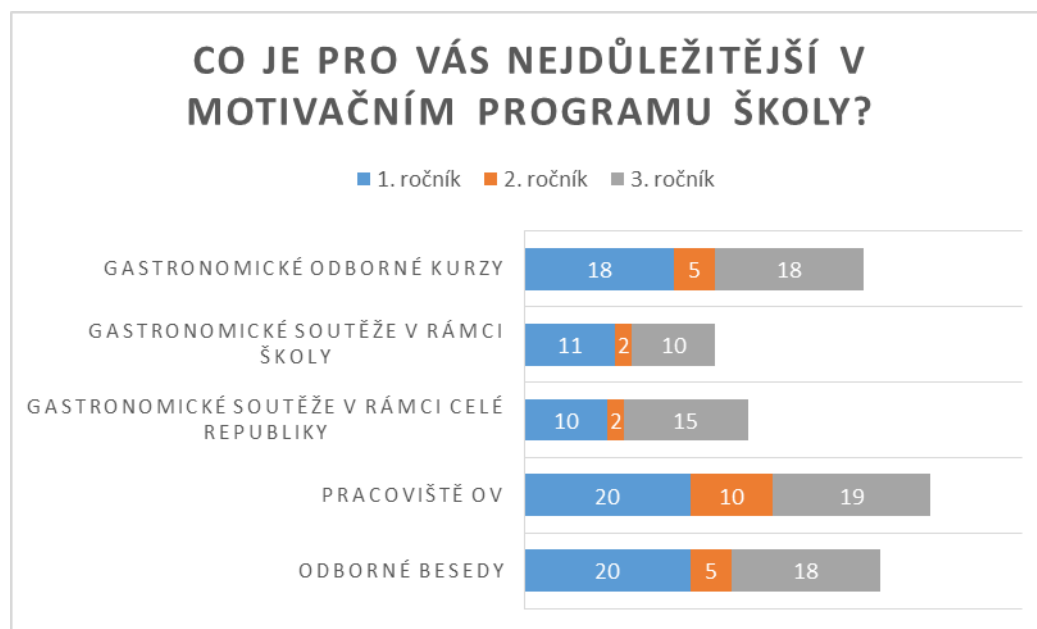

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Z průzkumu dále vyplývá, že většina rodičů našich žáků pracuje v odlišném oboru, než je gastronomie. Uvedlo to celkem 42 dotázaných. Tudíž se žáci rozhodovali pro obor sami, což je pozitivní zjištění. Jak již bylo uvedeno a dotazník to jen potvrzuje, převažují na Středním odborném učilišti gastronomie chlapci, je jich celkem téměř o polovinu více než dívek, toto zjištění není zcela podstatné.

Pracoviště, kde žáci vykonávají odborný výcvik, patří dle žáků k nejdůležitějším motivačním faktorům. Celkem 20 žáků je označilo, jako důležitou motivaci. Jedná se o pracoviště vysoké odborné úrovně, další motivací jsou pro žáky soutěže a besedy s odborníky. Bylo zjištěno, že nejméně motivovaní jsou žáci 2. ročníků, (jen 2 žáci označili gastronomické soutěže za motivující) naopak 1. a 3. ročníky považují všechny body motivačních programů za důležité. U 3. ročníků je také velký zájem o odborné kurzy. Předpokládám, že žáci 3. ročníků si chtějí před koncem studia zlepšit kvalifikaci pro hledání zaměstnání ať už certifikátem odborného kurzu nebo účastí na prestižní soutěži. V 1. ročnících vnímám tento zájem jako čisté nadšení z něčeho nového. 2. ročníky jsou v polovině studia, není to pro ně již tak úplně nové a dle mého názoru mírně stagnují, viz obrázek 2.

Obrázek 2 - motivační program

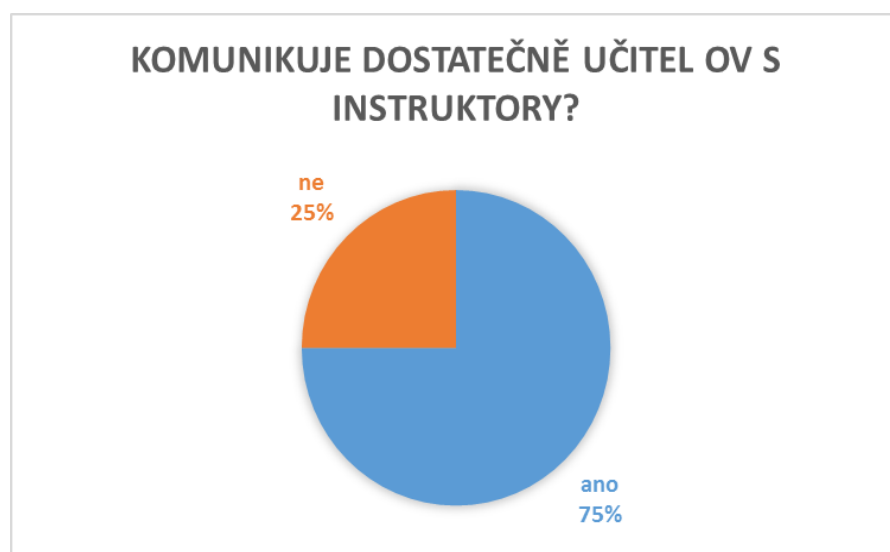

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Ze všech dotazovaných pohlíží 50 žáků na úlohu svého učitele odborného výcviku velmi pozitivně. Žáci považují učitele odborného výcviku za kvalifikovaného odborníka, který bezvadně zvládá teorii i praxi. Pouze 4 žáci neoznačili učitele jako skutečného odborníka, 6 žáků se nedokázalo vyjádřit. Z průzkumu je zřejmé, že učitel se snaží získávat nové poznatky a odborné dovednosti v oboru gastronomie.

Komunikace s instruktory patří k povinnostem učitele odborného výcviku. Je to jedna z nejdůležitějších, ale současně nejnáročnějších úloh učitele praktické výchovy. Názory instruktorů na žáky se liší, někdy se promítá určitá averze nebo naopak sympatie a učitel praktického vyučování musí být objektivní a zohlednit i další okolnosti. Dle průzkumu je komunikace v pořádku, učitel je ve většině případů v každodenním kontaktu s instruktory a aktivně se podílí na odborném výcviku. Jak můžeme posoudit z obrázku 3, celých 75% žáků jsou spokojeni s komunikací pracoviště a učitele praktického vyučování.

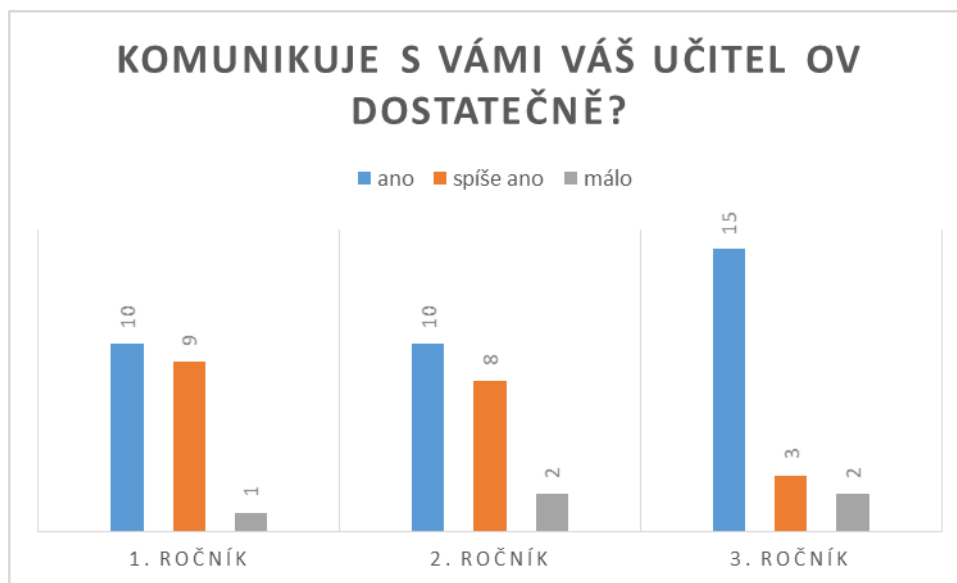
Obrázek 3 - komunikace učitele OV s instruktory

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Mezi žáky převažuje názor, že jejich učitel odborného výcviku jim vychází maximálně vstříc a pomáhá jim. Kdykoliv se vyskytne problém, vždy si udělá na žáka čas a problém se snaží vyřešit. Tento názor zastává 35 dotazovaných žáků. V menší míře žáci uváděli, že učitel vyslechl problém, ale ne vždy jim pomohl s řešením. Velmi zřídka se stává, že žák nemá na svého učitele žádný kontakt, viz obrázek 4.

Obrázek 4 - komunikace učitele s žáky

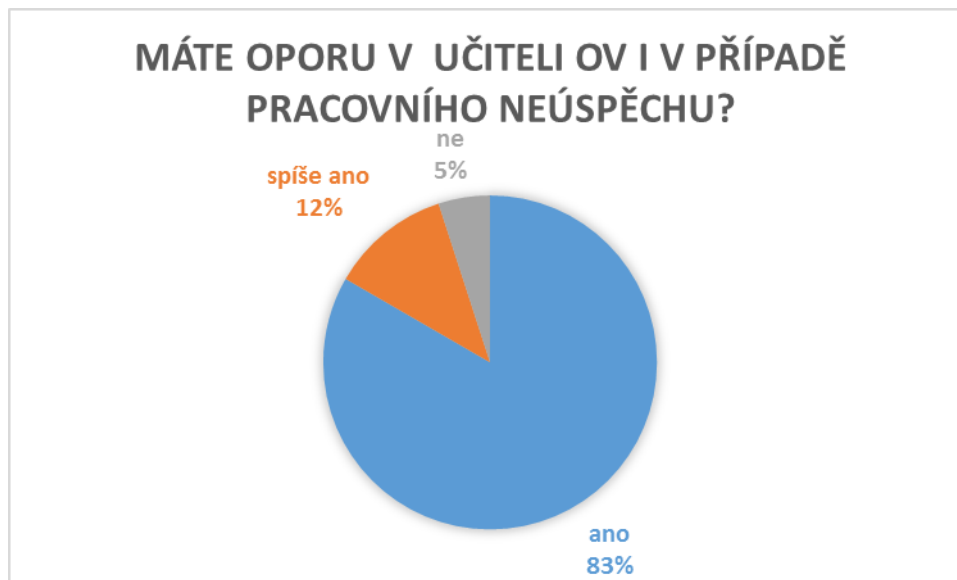

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Také komunikace s rodiči je v pořádku, učitel odborného výcviku má kontakty na rodiče a informuje je o prospěchu, rodiče jsou zváni na školní akce. Někteří učitelé odborného výcviku kontaktují rodiče pouze v případě, že se vyskytne nějaký problém. Spíše výjimečně si žáci vyřizují vše sami vzhledem k plnoletosti, to se týká především 3. ročníků. Podle 35 odpovědí jsou rodiče dostatečně informováni.

Velmi důležitá je pro žáky podpora v případě neúspěchu. Potěšující je, že žáci (83%) téměř shodně uváděli, že cítí u učitele odborného výcviku zájem a podporu i v případě neúspěchu. Několik žáků (12%) má dojem, že učitel odborného výcviku si ne vždy najde čas na probrání chyb a nedostatků, které byly příčinou neúspěchu nebo špatného hodnocení, viz obrázek 5.

Obrázek 5 - opora v případě neúspěchu

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Také v otázce celkového hodnocení se názory žáků podstatně rozcházejí. V systému nepřímého odborného výcviku nemůže učitel praktického vyučování hodnotit žáky sám, slovo je třeba dát i instruktorovi, který tráví s žákem většinu času. Někteří žáci mohou mít potom dojem, že rozhodnutí je pouze na instruktorovi a ne vždy zcela objektivní. V tomto bodě vidím nevýhodu nepřímého odborného výcviku. Je třeba věnovat se žákům individuálně a probírat s nimi konečná hodnocení. Z obrázku 6 vidíme, že celkem 32 žáků neví, jestli je hodnocení objektivní, protože hlavní slovo má vždy instruktor. Na druhé straně 21 žáků hodnocení považuje jednoznačně za objektivní.

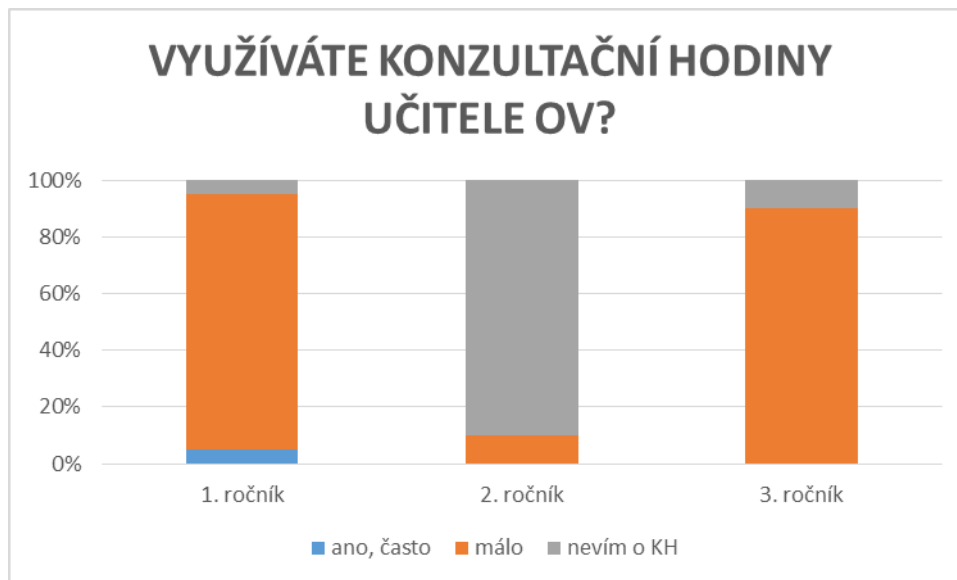
Obrázek 6 - hodnocení žáků

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Na tento problém navazuje zjištění, že žáci téměř vůbec nevyužívají konzultační hodiny svého učitele odborného výcviku. Naprostá většina žáků většinu záležitostí řeší s učitelem odborného výcviku při jeho kontrole na pracovišti, někteří dokonce nevědí o tom, že učitel odborného výcviku má konzultační hodiny, překvapující je to zejména u 2. ročníků. Je zde patrný nezájem žáků 2. ročníků, kteří již z 1. ročníku by měli mít zkušenosti s konzultacemi učitelů, viz obrázek 7.

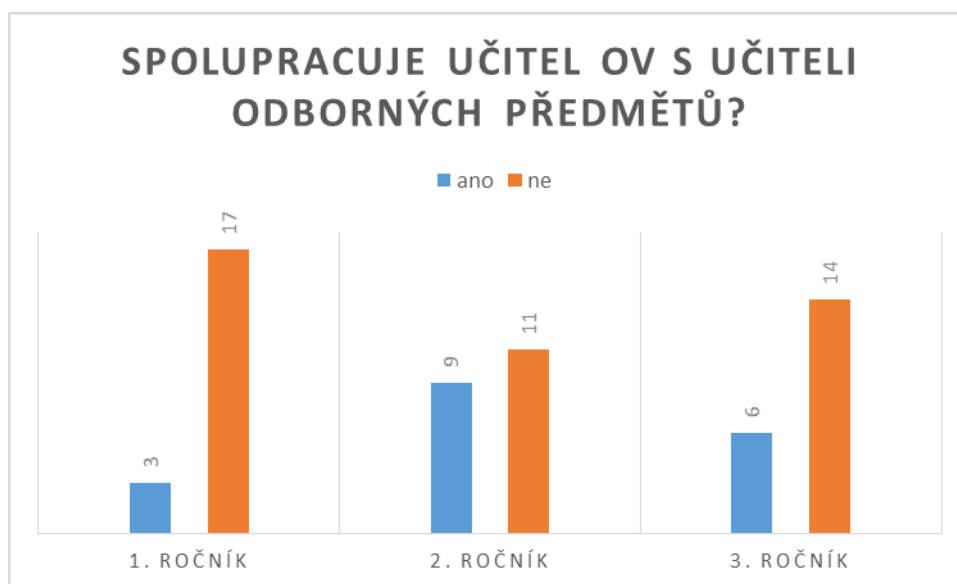
Obrázek 7 - konzultační hodiny

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Střední odborné učiliště gastronomie U Krbu pořádá časté zájezdy a odborné exkurze. Jak odpovědělo 53 žáků, jezdí třídy na tyto akce hlavně se svým třídním učitelem. Z průzkumu vyplynulo, že žáci postrádají účast svého učitele odborného výcviku na těchto odborných aktivitách. Také na odborných kurzech, které škola organizuje, je podle zjištění přítomnost učitele odborného výcviku minimální. Pouze 23 žáků uvádí, že se odborných kurzů účastní i učitel odborného výcviku. Spolupráce učitelů odborného výcviku a učitelů teorie je také nedostatečná. Jak uvádí celkem 42 žáků ve svých odpovědích, učivo odborných předmětů a odborného výcviku téměř vůbec nenavazuje a učitelé odborného výcviku s učiteli odborných předmětů spolupracují spíše výjimečně. Důsledkem toho je i velice rozdílné hodnocení žáků v odborných předmětech a v odborném výcviku. Z obrázku 8 můžeme vyčíst, že v prvním ročníku je vnímán tento nedostatek nejvíce.

Obrázek 8 - spolupráce učitelů

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Problémem dnešního odborného školství zůstává i to, že poměrně hodně žáků po absolvování školy odchází k jinému povolání, které mnohdy nevyžaduje žádnou profesní kvalifikaci. Je to samozřejmě obrovská škoda, neboť pokud žáci opustí tuto profesi na delší čas, jen velmi těžko se k ní budou vracet, vývoj v gastronomii je v dnešní době příliš rychlý. I v této problematice se ukazuje vliv učitele odborného výcviku. Podle odpovědí žáků 1. a 3. ročníků je učitel odborného výcviku motivuje k dalšímu rozvoji a poukazuje na krásu řemesla. Naopak žáci 2. ročníků často uváděli, že učitel odborného výcviku připomíná především negativa této profese nebo dokonce malé finanční ohodnocení a velkou náročnost tohoto povolání. Z celkového hodnocení ovšem vyplývá, že 43 žáků má od učitele odborného výcviku motivaci do budoucna, viz obrázek 9. Odpověď, že učitel žáky nemotivuje, byla vybrána pouze ve 2 případech.

Obrázek 9 - motivace k setrvání v oboru

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

V posledním bodě dotazníku dostali žáci prostor vyjádřit se samostatně k práci učitele odborného výcviku, napsat co postrádají u svého učitele odborného výcviku a co je dle jejich názoru nutné zlepšovat. Na tuto otázku většina žáků vůbec neodpověděla. Přisuzuji to bohužel především nízké vyjadřovací schopnosti našich žáků. Zpětnou vazbu na tento bod jsem dostala pouze od 10 žáků z toho 4 žáci 1. ročníku a 6 žáků 3. ročníku. Z druhého ročníku se nevyjádřil nikdo. Opět se potvrzuje menší aktivita a zájem u žáků 2. ročníků. Z odpovědí, které žáci podali, usuzuji, že žáci postrádají u svých učitelů odborného výcviku především zájem o jejich osobní problémy. Tato nebo podobná připomínka se opakovala v celkem 7 případech z 10. To samozřejmě souvisí s důvěrou ke svému učiteli. Každý učitel by měl považovat za osobní výhru vloženou důvěru svých žáků, i to, že žák očekává od svého učitele více než jen školní povinnosti.

1.18.2. Metoda rozhovoru

V další části průzkumu jsem oslovila žáky příbuzných oborů číšník a cukrář. Rozhovor byl veden při předmětu *Aplikovaná technologie*, což je obdoba laboratorních cvičení. V tomto předmětu žáci pracují v odborné učebně se svým učitelem odborných předmětů v malých

dělených skupinách. Toto prostředí jsem zvolila cíleně, aby se žáci cítili dobře a mohli odpovídat při práci. Odpovídalo 10 žáků oboru číšník a 10 žáků oboru cukrář. Rozhovorem bylo zjišťováno, zda přístup učitele odborného výcviku má motivační charakter. Na tento dotaz odpověděla naprostá většina žáků, že určitě ano. Jako příklady žáci nejčastěji uváděli účasti na soutěžích odborného zaměření, na které je připravuje vždy učitel odborného výcviku. Na dotaz, jak pomáhá učitel odborného výcviku zvyšovat zájem o obor, jednoznačně převažovala účast učitele odborného výcviku na *Dnech otevřených dveří*, kde učitel prezentuje řemeslo a ochotně odpovídá na dotazy budoucích žáků a jejich rodičů. I u těchto vybraných žáků rozhodla pro výběr školy a povolání návštěva *Dne otevřených dveří*. Další dotazy směřovaly ke kladům a záporům budoucí profese. Zde se názory žáků již podstatně rozcházely. Přesto nadpoloviční většina se na povolání těší. Zbytek žáků jmenoval jako negativa víkendové služby, brzké ranní směny nebo naopak dlouhé odpolední a večerní směny. Také tito žáci při rozhovoru uváděli, že hodnocení z pracovišť odborného výcviku ne vždy odpovídá skutečnosti a je neobjektivní. Postrádají u této problematiky větší oporu od svého učitele odborného výcviku. I tady dostali žáci prostor se samostatně vyjádřit k práci učitele odborného výcviku a k tomu, co by se dalo zlepšovat. Většina žáků hodnotí učitele odborného výcviku a jeho práci kladně, i zde se však několik žáků, že by uvítali větší zájem o osobní problémy a starosti. Celkový pohled na budoucí povolání se jeví jako pozitivní, stejně jako role učitele odborného výcviku.

7. Závěr

Závěrem lze říci, že motivace k učení a k rozvoji profesionality je u každého žáka individuální. Svou roli hraje rodina, výchova, ale již i výuka na základní škole, kde si žák vybírá budoucí povolání. Odborné školy by měly být pro žáky startem do profesního života a měly by proto využít naplno úsilí i veškeré metody, aby tento start byl co nejlepší. Z výzkumného šetření vyplynulo, že žáci tříletých gastronomických oborů Středního odborného učiliště gastronomie U Krbu v Praze 10 mají zájem o svou profesi, chtějí se dále pracovně rozvíjet a obětovat tomu i svůj volný čas. K tomu přispívá několik motivačních faktorů. K těm nejdůležitějším patří pracoviště odborného výcviku, která patří ke špičce v gastronomii a kde se mají žáci možnost setkat se svými profesními vzory. Část šetření zaměřená na podíl učitele odborného výcviku na motivaci a zájem o obor prokázala, že jeho úloha je jedna z nejdůležitějších. Z vybraných odpovědí vyplývá, že žáci považují učitele odborného výcviku za odborníka, který se dále rozvíjí, nebojí se nových věcí a je schopen uznávat i jiné autority v oboru. Rovněž spolupráce s instruktory byla žáky pozitivně hodnocena. Je to jedna z nejdůležitějších, ale současně i nejnáročnějších úloh učitele odborného výcviku. Za neméně důležité považují také to, že většina žáků se může kdykoliv obrátit na svého učitele odborného výcviku, který jim pomůže případný problém řešit. Možnost zúčastnit se odborných gastronomických soutěží mají všichni žáci. Ne všichni tento zájem projevují, neboť musí hodně volného času věnovat tréninku. Jistě se projevuje i osobnost žáka, která musí být při soutěžích velmi vyrovnaná, ne každý žák vydrží tlak, který je při soutěžích obrovský. I zde je patrný velký podíl učitele odborného výcviku, který musí nadějně žáky vytipovat a na soutěž připravit. Bylo zjištěno, že zájem o odborné soutěže je zejména v 1. a 3. ročnících. U 2. ročníků je zájem minimální. První větší problém byl zjištěn u hodnocení odborného výcviku. Názory instruktorů a učitelů odborného výcviku se mohou výrazně lišit. Je to způsobeno nepřímou formou odborného výcviku, kde instruktor tráví s žákem více času než učitel odborného výcviku. Dále se ukázalo, že prolínání výuky odborného výcviku a odborných předmětů je nedostatečné a spolupráce učitelů teorie a praktického vyučování je velmi malá. Na tento problém navazuje i menší účast učitelů odborného výcviku na exkurzích a kurzech pořádaných pro žáky. K těmto nedostatkům bylo navrženo několik řešení. Bylo by vhodné zařazovat

častější porady mezipředmětových komisí, zvýšení komunikace mezi učiteli, častější kontrola hodnocení i v ostatních odborných předmětech. Dále byla navržena větší spolupráce mezi třídním učitelem a učitelem odborného výcviku formou schůzek. Účast učitelů odborného výcviku na odborných exkurzích byla navržena i vedení školy, neboť byla shledána jako velmi přínosná. V úplném závěru bych chtěla podotknout, že mne tato práce velmi obohatila jako pedagoga. Dala mi možnost se žákům ještě více přiblížit, zjistit, co je zajímavé a co u nás postrádají. Některé poznatky byly pro mne překvapující, netušila jsem, že jsou pro naše žáky tolik důležité. Žáci od nás, učitelů očekávají kromě vzdělávání i zájem o jejich soukromé problémy. Toto poznání ale umožní se na nedostatky zaměřit a vyvarovat se jich do budoucnosti. Potěšující pro mne je skutečnost, že většina žáků je prací nadšena, dostává se jim motivace i díky naší pedagogické práci a počítají s touto profesí do budoucího života.

8. Seznam použitých zdrojů

HOLAKOVSKÝ, M., a KOL. Učební text pedagogického minima pro instruktory žáků. Ústav zemědělských a potravinářských informací v Praze r. 2002. ISBN 80-7271-115-6

LOKŠOVÁ, I. , LOKŠA, J. , Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X

HOMOLA, M. , Motivace lidského chování. Praha: SPN, 1977, ISBN 74-0-182

HRABAL, V. , a KOLEKTIV. , Psychologické otázky motivace ve škole. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-234487-9

HRABAL, V. , PAVELKOVÁ, I. , Jaký jsem učitel. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-755-8

PRŮCHA, J., Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4

NELEŠOVSKÁ, A., Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1

MACÁK, L., Žáci SOU a problémy jejich vzdělávání. Praha: SPN, 1986. Publikace č. 89134/1 pro potřeby VÚOŠ

ČÍŽKOVÁ, J., VAVRDOVÁ, H., Základy psychologie pro mistry odborné výchovy, učitele odborných předmětů a vychovatele v domovech mládeže. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1991. ISBN 80-7067-025-8

KŘÍŽ, E., Didaktika praktického vyučování. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, institut vzdělávání a poradenství, 2010

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8

KLINGORA, Z., VOLNÝ, J., Organizace a vedení výuky učňů v praktické přípravě. Praha: Fortuna 1994. ISBN 80-7168-158-X

ČÁP, J., MAREŠ, J., Psychologie pro učitele. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-273-7

UČITELSKÉ NOVINY 8/2014, roč. 117

INTERNET: www.msmt.cz 2015

9. Seznam obrázků

Obrázek 1 - výběr profese a školy	27
Obrázek 2 - motivační program	28
Obrázek 3 - komunikace učitele OV s instruktory	29
Obrázek 4 - komunikace učitele s žáky	30
Obrázek 5 - opora v případě neúspěchu.....	31
Obrázek 6 - hodnocení žáků	32
Obrázek 7 - konzultační hodiny.....	33
Obrázek 8 - spolupráce učitelů	34
Obrázek 9 - motivace k setrvání v oboru.....	35

10. Seznam příloh

11. Dotazník

12. Otázky k rozhovoru

12. Přílohy

1. Dotazník pro žáky SOU U Krbu, Praha 10 Malešice 1. - 3. ročníky obor kuchař

Dotazník prosím vyplňujte anonymně, pokud není uvedeno jinak, zakroužkujte jednu odpověď.

1. Co rozhodlo pro výběr profese a školy?

- a) Webové stránky školy
- b) Rodiče
- c) Návštěva *Dne otevřených dveří* ve škole

2. Pracuje někdo z rodičů v gastronomii či hotelnictví?

- a) Ano
- b) Ne

3. Jste chlapec nebo dívka?

- a) Dívka
- b) Chlapec

4. Jaký ročník SOU navštěvujete?

- a) První
- b) Druhý
- c) Třetí

5. Co je pro Vás nejdůležitější v motivačním programu školy?(zde můžete vybrat více možností)

- a) Besedy s odborníky
- b) Prostředí, kde vykonávám odborný výcvik
- c) Gastronomické soutěže v rámci celé republiky
- d) Gastronomické soutěže v rámci školy
- e) Gastronomické odborné kurzy

6. Je podle Vás Váš učitel OV skutečným odborníkem ve svém oboru?

a) Ano

b) Ne

c) Nevím

7. Cítíte u svého učitele OV nadšení a zájem o obor?

a) Ano, vždy, když je příležitost vidět něco nového z oboru, je přítomen můj učitel OV

b) Ne, můj učitel OV se neúčastní nepovinných odborných akcí

8. Komunikuje dostatečně Váš učitel OV s instruktory na Vašem pracovišti?

a) Ano, učitel OV je v každodenním kontaktu s instruktory, aktivně se podílí na odborném výcviku přímo na mém pracovišti

b) Spíše ne, kontroluje pouze docházku a pracovní sešity

9. Spolupracuje Váš učitel OV s učiteli odborných předmětů?

a) Ano, učitel OV aktivně spolupracuje s učiteli, praxe a teorie se dobře doplňují, učitel OV navštěvuje i teoretické hodiny

b) Spíše ne, v teorii probírám jiné okruhy než na odborném výcviku

10. Přípravoval jste se někdy na gastronomickou soutěž pod vedením svého učitele OV?

a) Ano, můj učitel OV mne několikrát připravoval na gastronomickou soutěž

b) Pouze jednou, když jsem na soutěži neuspěl, učitel OV již neměl zájem pokračovat v dalších soutěžích

c) Nikdy, můj učitel OV nepřipravuje žáky na gastronomické soutěže

d) Nikdy, nemám zájem se účastnit gastronomických soutěží

11. Komunikuje s Vámi podle Vás Váš učitel OV dostatečně i mimo školu, řeší Vaše problémy?

a) Ano, kdykoliv jsem se obrátil na učitele OV, vždy si na mne udělal čas a problém řešil

b) Spíše ano, ale ne vždy mi pomohl s řešením problému

c) Málo, nemám na svého učitele OV žádný kontakt

12. Komunikuje Váš učitel OV s Vašimi rodiči?

a) Ano, mají vzájemné kontakty, jsou informováni o prospěchu na OV, jsou zváni na různé školní akce

b) Pouze v případě, že se vyskytne mimořádná situace

c) Ne, jsem plnoletý, vše si vyřizuji sám

13. Pokud se účastníte odborných kurzů, je přítomen i Váš učitel OV?

a) Ano vždy, aktivně pracuje s námi pod vedením odborného lektora kurzu

b) Ne, pracujeme vždy jen s odborným lektorem kurzu

14. Máte možnost jezdit se svým učitelem OV na odborné exkurze?

a) Ano, můj učitel nevynechá žádnou příležitost odborné exkurze

b) Spíše ne, jezdíme jen výjimečně

c) Ne, učitel OV se neúčastní odborných exkurzí, jezdíme s třídním učitelem

15. Máte oporu v učiteli OV i v případě pracovního neúspěchu?

a) Ano, učitel mne vždy podpoří i v případě neúspěchu, trpělivě vysvětlí, kde se stala chyba

b) Spíše ano, ale učitel OV si většinou nenajde čas na probrání chyby

c) Ne, vždy dostanu špatné hodnocení, bez vysvětlení

16. Motivuje Vás učitel OV k tomu, abyste setrval v oboru i do budoucna?

a) Ano, neustále mne přesvědčuje o kráse tohoto povolání a možnosti dalšího profesního rozvoje

b) Ano, ale často připomíná negativa této práce

c) Spíše ne, připomíná jen náročnost a malé ohodnocení této profese

17. Sleduje Váš učitel OV nové moderní trendy gastronomie?

a) Ano, neustále vyhledává nové poznatky, komunikuje na pracovišti s šéfkuchaři, pokládá jim otázky, účastní se odborných seminářů, zkouší s žáky nové receptury

b) Ne, učitel OV moderní metody a postupy nepoužívá, trendy gastronomie mám možnost vidět jen na pracovišti

18. Hodnotí podle Vás učitel OV žáky objektivně a spravedlivě?

a) Ano, radí se s instruktory, ale konečné hodnocení vždy konzultuje se mnou, vysvětlí, zodpoví dotazy

b) Nevím, hodnocení je vždy na instruktorovi

c) Ne, hodnocení se dozvím vždy, až po zadání do systému

19. Využíváte konzultační hodiny učitele OV?

a) Ano, často

b) Málo, většinu záležitostí vyřeším s učitelem OV při návštěvě pracoviště

c) Nevím o tom, že má konzultační hodiny

20. Napište prosím svými slovy, jak ovlivňuje Váš učitel OV vztah k vaší zvolené profesi, případně i to, co postrádáte u Vašeho učitele OV

2. Otázky k rozhovoru pro žáky SOU U Krbu Praha 10 Malešice obor

číšník a cukrář

1. Motivuje vás váš učitel OV k zájmu o obor? Pokud ano, jakým způsobem?
2. Co rozhodlo pro výběr právě naší školy?
3. Co je podle vás pozitivní na práci pro kterou jste se rozhodli?
4. Vnímáte i nějaká negativa této profese?
5. Je podle vás hodnocení učitele OV a instruktora objektivní?
6. Zajímá se váš učitel OV o moderní trendy a novinky v gastronomii?
7. Jaká je aktivita vašeho učitele OV na školních akcích?
8. Podporuje vás váš učitel OV i v případě neúspěchu?
9. Jezdíte se svým učitelem OV na exkurze a odborné soutěže?
10. Vyjádřete se prosím k práci učitele OV, popř. podejte návrhy na zlepšení jeho činnosti. Je něco, co u svého učitele OV postrádáte?